

DE VERVUILER WORDT BETAALD

**HOE GROTE VERVUILERS
ONS MILJARDEN AAN
BELASTINGGELD KOSTEN**

GREENPEACE

[@greenpeace_be](https://www.greenpeace.be)

INHOUDSTAFEL

SAMENVATTING	3
Vrijgevig, vrijblijvend industriebeleid levert amper uitstootvermindering	3
4,4 miljard euro per jaar beter en breder besteden	4
Kluwen aan bijkomende geldstromen richting industrie	5
Dat moet anders: van vervuiling sponsoren naar gericht en duurzaam investeren	5
Het spook van de koolstoflekkage	5
De ergste uitwassen in het ETS vandaag aanpakken	6
Aarzelende hervormingen een niveau hoger tillen	6
Duurzame langetermijnvisie gezocht	7
INKOMSTEN UIT GRATIS EN OVERTOLLIGE UITSTOOTRECHTEN	8
Vooraf: Wat is het Europese Emissiehandelssysteem?	8
Hoe werkt dit?	9
Wat is het probleem?	9
Wat levert dit de Belgische industrie op?	9
COMPENSATIE VOOR DOORGEREKENDE ETS-KOSTEN IN DE STROOMFACTUUR	12
Hoe werkt dit?	12
Wat is het probleem?	12
De energietransitie ondersteunen door ze uit te stellen?	13
Wat levert dit de Belgische industrie op?	13
VRIJSTELLINGEN VOOR HEFFINGEN IN DE ENERGIEFACTUUR	15
Hoe werkt dit?	15
Federale accijns op elektriciteit	16
Federale accijns op gas	16
Vlaamse bijdrage groenestroom- en warmtekrachtcertificaten	16
Waalse bijdrage groenestroomcertificaten	17
Wat is het probleem?	17
Wat levert dit de Belgische industrie op?	17
Federale accijns op elektriciteit	18
Federale accijns op gas	19
Vlaamse bijdrage groenestroom- en warmtekrachtcertificaten	20
Waalse bijdrage groenestroomcertificaten	21

SAMENVATTING

Vrijgevig, vrijblijvend industriebeleid levert amper uitstootvermindering

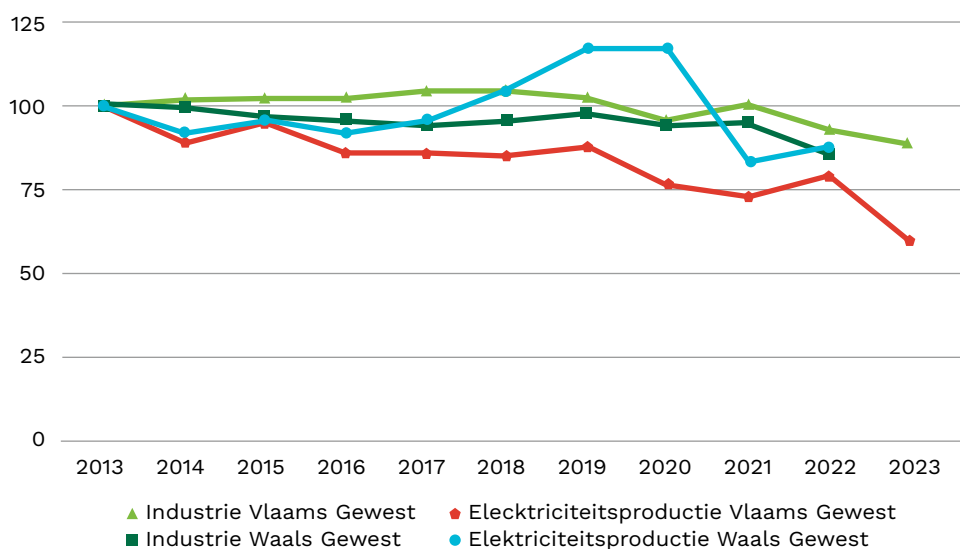
Politici hebben de mond vol van ‘haalbaar en betaalbaar’ beleid voor klimaat en natuur. In de praktijk is dit vooral een **excuus om op de pauzeknop te duwen en grote vervuilers op hun wenken te bedienen**. Bovendien wordt steeds luider gepredikt dat er de komende jaren opnieuw drastisch gesnoeid moet worden in de overheidsuitgaven. Tegelijkertijd vloeien wel nog steeds gigantische sommen belastinggeld naar winstgevendende grootvervuilers in ons land via gratis uitstootrechten en forse energiesubsidies, **terwijl hun uitstoot amper daalt**.

De lichte daling die te zien is in de Vlaamse ETS-cijfers voor 2023 (-3,96% t.o.v. 2022) lijkt namelijk vooral toe te schrijven aan verminderde industriële productie door de energiecrisis. De Belgische industrie kromp in 2023 met 5,2% (chemie zelfs met 9,3%) en in de industriële regio Antwerpen zakte de productie met 7% in vergelijking met een jaar eerder. Dit is dus geen structurele daling

van de uitstoot van broeikasgassen door slimme investeringen, maar een zoveelste bewijs dat de **industrie nog steeds sterk afhankelijk is van fossiele brandstoffen** - en de sterk schommelende prijzen hiervan. De Waalse cijfers voor 2023 waren bij publicatie nog niet beschikbaar, maar volgden tot 2022 dezelfde trend.

Het is relevant om het **falen van dit ‘no strings attached’-subsidiebeleid richting de zware industrie** te benoemen. Want de komende jaren zijn ook massale publieke investeringen nodig om gezinnen en kmo's te ondersteunen in de klimaattransitie. Enkel met ambitieus beleid, administratieve ontzorging en stevige investeringen in bijvoorbeeld woningrenovaties en openbaar vervoer kunnen we de nodige omslag realiseren én ervoor zorgen dat we iedereen daarbij betrekken. Een deel van de publieke middelen die daarvoor nodig zijn, valt ongetwijfeld te rapen in de inefficiënte publieke geldstromen naar de zware industrie. Het is fundamenteel onrechtvaardig dat de zware industrie tal van voordelen en kortingen ontvangt, terwijl heel wat gezinnen in de klimaattransitie aan hun lot dreigen te worden overgelaten.

Evolutie uitstoot (2013 = 100)

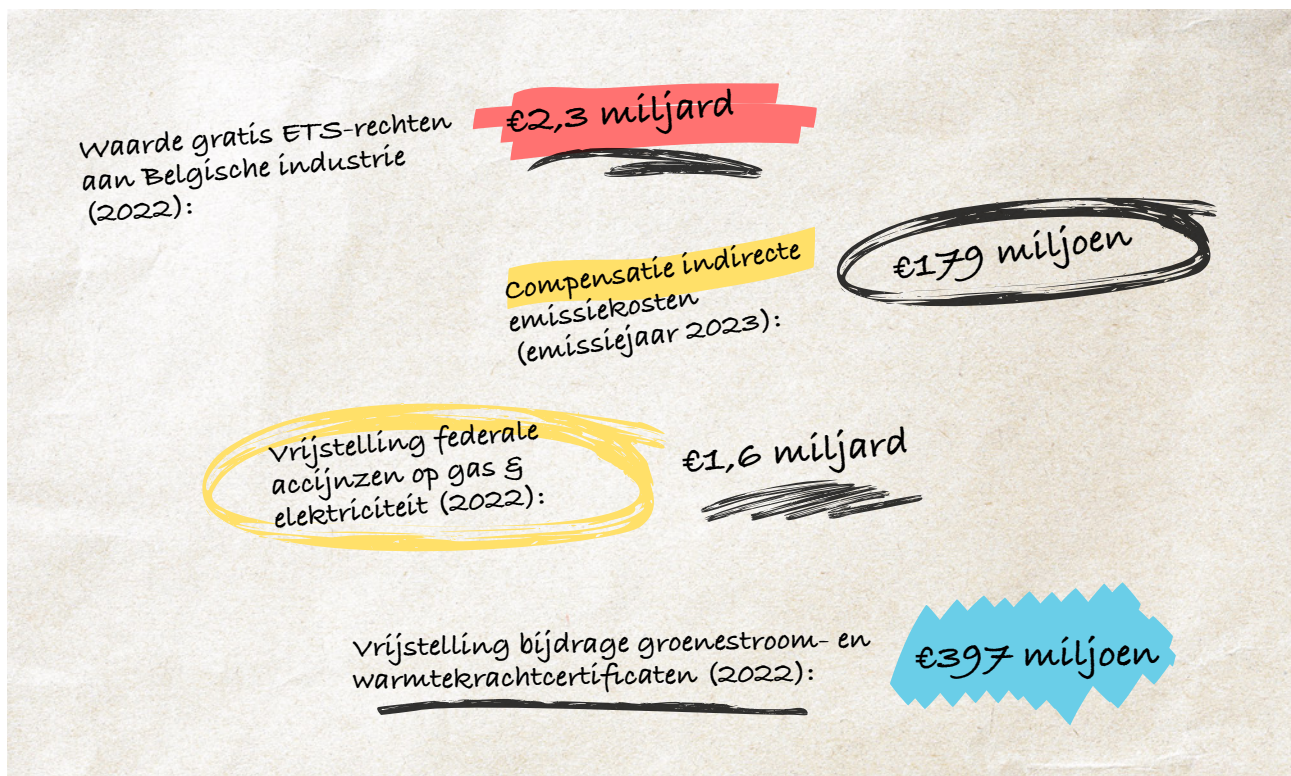
4,4 miljard euro per jaar beter en breder besteden

Het mag dan ook niet langer normaal zijn om met belastinggeld vervuilende, winstgevende bedrijven te ondersteunen. De kosten laten dragen door de maatschappij maar de winsten doorsluizen naar de aandeelhouders - zoals we dat vandaag al te vaak zien - is een fundamenteel onrechtvaardig mechanisme. Subsidies die het gebruik van fossiele brandstoffen in de hand blijven werken, en fossiele subsidies aan grote vervuilers in de eerste plaats, moeten dringend worden afgebouwd. Zo kunnen we **publieke middelen vrijmaken om gezinnen en kmo's te ondersteunen.** Dit rapport doet daartoe een aanzet met een beknopt overzicht van enkele van de belangrijkste publieke geldstromen naar de grootste klimaatvervuilers in ons land.

Een groot deel van die geldstromen is gekoppeld aan het compenseren van bedrijven voor de kost die op klimaatvervuiling wordt geplakt onder het **Europese Emissiehandelssysteem (ETS)**. In de eerste twee delen van dit rapport bekijken we dan ook enerzijds de ondersteuning die bedrijven binnen het ETS krijgen voor hun **rechtstreekse kosten** (allocatie van gratis uitstootrechten), en anderzijds de subsidies aan

industriële grootverbruikers voor de **indirecte kosten** in hun stroomfactuur (compensatie indirecte emissiekosten of CIE). De **totale kost** van deze geschenken aan de Belgische industrie bedraagt respectievelijk **€2,3 miljard** (waarde van de gratis toegekende rechten in 2022) en **€179 miljoen** voor de CIE (emissiejaar 2023; Vlaanderen: **€159 miljoen**; Wallonië: **€20 miljoen**).

In het derde deel behandelen we eerst de vrijstellingen en **kortingen op de federale accijnzen op elektriciteits- en gasverbruik**. Waar gezinnen de volle pot betalen, genieten grote verbruikers immers van steeds lagere tarieven naarmate hun verbruik toeneemt. Bovendien zijn aanzienlijke volumes gas en elektriciteit - op vraag van de industrie - volledig vrijgesteld van accijnzen, met name voor gebruik in een warmtekrachtkoppeling (WKK) en voor niet-energetisch gebruik in tal van industriële procedés. In totaal lopen de kosten van deze kortingen en vrijstellingen op tot **€451 miljoen** wanneer we rekenen op basis van de basistarieven voor zakelijk verbruik, en maar liefst **€1,6 miljard** wanneer we de tarieven voor gezinnen als uitgangspunt nemen (alle cijfers 2022). Tot slot bekijken we de eveneens degressieve kortingen op de Vlaamse en Waalse bijdragen voor groenestroomcertificaten (en de Vlaamse warmtekrachtcertificaten), die in 2022 **€397 miljoen** kostten.

Kluwen aan bijkomende geldstromen richting industrie

Uiteraard zijn bovenstaande bedragen **niet de enige geldstromen** richting de industriële grootverbruikers en grootvervuilers. Naast de gratis of zelfs overtollige ETS-rechten, de indirecte compensatie van ETS-kosten en de vele kortingen op de energiefactuur, genieten ze nog van directe subsidies zoals de Vlaamse ecologiepremie+ en strategische ecologiesteun, en van indirecte steun zoals de federale investeringsaftrek en vrijstelling van het doorstorten van de bedrijfsvoorheffing. Deze voordelen zijn echter niet specifiek gelinkt aan de uitstoot of het energieverbruik, en zijn **ook toegankelijk voor bedrijven buiten de scope van deze publicatie**.

Bovendien **vertegenwoordigen deze directe ‘groene’ subsidies slechts relatief kleine bedragen** vergeleken met de breed uitgesmeerde ETS-steun en energiekortingen: €20 miljoen voor de ecologiepremie+ en €17,5 miljoen voor de strategische ecologiesteun (2021). De fiscale gunstregimes op federaal niveau lopen een stuk hoger op (€540 miljoen voor de ‘gewone’ investeringsaftrek; €1,9 miljard voor de vrijstelling op het doorstorten van de bedrijfsvoorheffing op nacht- en ploegenarbeid en €1,3 miljard voor dezelfde vrijstelling op onderzoek en ontwikkeling; cijfers 2021), maar hun toepassingsgebied is ook een stuk breder en het aandeel voor de intensieve industrie valt moeilijk te achterhalen. We behandelen deze maatregelen daarom niet in detail, maar het is duidelijk dat ze de intensieve industrie **opnieuw honderden miljoenen per jaar** opleveren.

Tot slot slagen verschillende grote industriële spelers er de laatste jaren in om beslag te leggen op grote sommen publieke middelen, door in te spelen op de bezorgdheden rond enerzijds het klimaat en anderzijds de werkgelegenheid. Het klassieke argument is daarbij dat ze aanzienlijke steun nodig hebben om nieuwe investeringen te kunnen doen die de uitstoot helpen doen dalen, of dat ze anders wegtrekken uit België, met alle economische en sociale gevolgen vandien. Zo verkreeg chemiegroep **Ineos** een uitzonderlijk grote **Gigant-waarborg van €500 miljoen** van de Vlaamse regering voor de bouw van Project One, een fossiele ethaanraker die grondstoffen voor plastics produceert. Dat hierbij niet geschuwd wordt overheden tegen elkaar uit te spelen, bewijst de €2,9 miljard subsidies die **ArcelorMittal** bijeen sprokkelde voor investeringen in België (€280 miljoen), Frankrijk, Duitsland en Spanje - om vervolgens diezelfde projecten **opnieuw in vraag te stellen** vanwege goedkopere productie in de VS. Bovendien wordt voor deze projecten

zwaar gesteund op twijfelachtige technologie als koolstofafvang en (fossiele) waterstof, zodat de effectieve uitstootwinst discutabel blijft.

Dat moet anders: van vervuiling sponsoren naar gericht en duurzaam investeren

Het ‘no strings attached’-subsidiebeleid richting vervuilende, winstgevende bedrijven moet op de schop. Bedrijven die investeren in een klimaatneutrale toekomst, kunnen hiervoor aanspraak maken op subsidies, maar dan op voorwaarde dat die steun leidt tot resultaten (lees: CO₂-reductie) en dat er transparant over wordt gerapporteerd. Dit is waar het schoentje wringt: er gaan elk jaar miljarden aan publieke middelen naar de industriële grootverbruikers en grootvervuilers, maar hun uitstoot daalt niet structureel. De beleidsinstrumenten die aan de steun voor de industrie gekoppeld worden (Vlaanderen: Energiebeleidsovereenkomst of EBO, Wallonië: *Accord de branche*) schieten met andere woorden tekort.

Het spook van de koolstoflekkage

De **reden die door beleidsmakers gegeven wordt voor deze zachte aanpak van de industrie**, is dat ze beschermd moet worden tegen ‘oneerlijke’ concurrentie van buiten de EU. Dat argument gaat zo: bedrijven uit pakweg China, die niet onder het ETS vallen, betalen niet voor de prijs op uitstoot die in de EU geldt. Zonder steun zouden onze eigen bedrijven, die dit wel betalen, kopje onder gaan of massaal wegtrekken. Het resultaat zou dan niet een lagere CO₂-uitstoot zijn, maar CO₂-uitstoot (en economische activiteit) die ‘weglekt’ uit de EU naar andere landen (**koolstoflekkage** of *carbon leakage*).

Bewijs voor het bestaan van het risico op koolstoflekkage is echter moeilijk te vinden. Zo **concludeerde** onderzoek van de KU Leuven in opdracht van de Vlaamse overheid dat de **compensatie indirecte emissiekosten (CIE) afschaffen niet zou leiden tot delocalisatie of minder tewerkstelling**. Bovendien zullen bedrijven van buiten de EU vanaf 2026 ook moeten betalen voor hun uitstoot via een **heffing aan de buitengrenzen** (*Carbon Border Adjustment Mechanism* of **CBAM**). Voor de invoer naar de EU van energie-intensieve goederen zoals cement en staal zullen dan uitstootrechten aangekocht moeten worden, net zoals voor de productie hiervan binnen de EU. Uiteraard **moeten de gratis ETS-rechten afgeschafte worden** bij de invoering van de CBAM (en niet geleidelijk afgebouwd waarbij uitstoot nog eens 10 jaar langer gesubsidieerd wordt) én moet de CBAM uitgebreid worden tot alle CO₂-intensieve

sectoren. Het verschil in uitstoottraject tussen de elektriciteitssector en de industrie toont aan dat **enkel een einde aan het kwistig uitdelen van gratis rechten zal leiden tot structurele emissiereductie.**

De ergste uitwassen in het ETS vandaag aanpakken

Een groot deel van de regelgeving rond het ETS (waaronder het uitdelen van gratis rechten) is Europees vastgelegd tot het einde van de huidige vierde fase (2030). Toch ontslaat dit de Vlaamse en Waalse overheden niet van hun verantwoordelijkheid. In de compensatie voor indirecte emissiekosten hebben ze **concrete hefbomen in handen om minder fossiele subsidies uit te delen aan de grote vervuilers.** Ze kunnen er vandaag voor kiezen om het systeem uit te faseren, zoals Nederland in 2022 al deed. Maar ook een hervorming van de berekening, met een lager percentage voor de steunintensiteit en meer realistische emissiefactor, zou een hoop middelen vrijmaken om doelgerichter te investeren in innovatie en de ondersteuning van gezinnen en kmo's.

Tot slot is het onzinnig om tot een derde van de opbrengsten van de ETS-veilingen langs de achterdeur terug te geven aan de vervuilers. Die inkomsten, verzameld in het Klimaatfonds (Vlaanderen) en Kyoto-fonds (Wallonië), moeten prioritair worden aangewend **om samen met gezinnen en bedrijven te investeren in duurzame verlagings van de CO₂-uitstoot, in plaats van de industrie afhankelijk te houden van fossiele brandstoffen en de klimaattransitie uit te stellen.**

Aarzelende hervormingen een niveau hoger tillen

De scherp dalende tarieven die grote verbruikers betalen voor de heffingen in de energiefactuur betekenen dat de kosten van de vrijstellingen stijgen naarmate hun energieverbruik stijgt. Dergelijke **degressieve benadering is de wereld op zijn kop: bedrijven worden ondersteund om gas en elektriciteit te verbruiken, in plaats van beloond om energie te besparen.** Het resultaat laat zich raden: het energieverbruik binnen de industrie daalt niet structureel. Gecorrigeerd naar productie daalde het verbruik van de Vlaamse ETS-bedrijven met minder dan 5% tussen 2014 en 2022, of amper 0,6% per jaar (zonder de scherpe productievermindering door de hoge energieprijzen in 2022, is de daling tussen 2014 en 2021 zelfs amper te zien: 0,2% per jaar).

Een **hoog industrieel energieverbruik** subsidiëren kost niet alleen handenvol geld (bijna €180 miljoen per jaar voor de indirecte compensatie, en bijna €850 miljoen voor de vrijstellingen en degressiviteit in de energiefactuur), het **is ook**

concurrentievervalsing die inspanningen rond innovatie en efficiëntie uitvlakt. Producten die veel energie vergen, zoals virgin plastics, worden namelijk bevoordeeld ten opzichte van efficiëntere alternatieven, zoals gerecycled plastic. Geen wonder dus dat Ineos en Vynova, die allebei grondstoffen voor plastics produceren, in de top 5 van het CIE-systeem zitten. Op de fossiele brandstoffen waarvan nieuw plastic gemaakt wordt, betaalt de kunststofsector zelfs helemaal geen accijnzen, een cadeau dat mogelijk miljarden waard is.

De laatste jaren zijn alvast enkele pogingen tot hervorming gedaan. Europees zijn de ETS-regels aangescherpt in deze vierde fase: iets minder gratis rechten, iets minder sectoren die aanspraak maken op 100% gratis rechten of compensatie, en een groter deel van de veilinginkomsten gebruiken voor klimaatbeleid. Ook werden enkele voorwaarden gekoppeld aan de compensatie voor indirecte emissiekosten. De Europese regels bepalen dat bedrijven voortaan 30% van hun stroomverbruik moeten dekken met koolstofvrije bronnen of minstens 50% van de steun investeren in "substantiële" uitstootreducties. Vlaanderen koppelde daar nog het opstellen van een klimaatroadmap aan, maar eigenlijk wordt het hele compensatiesysteem beter opgedoekt.

Federaal is er **de hervorming van de bijdragen en toeslagen naar bijzondere accijnzen** op gas en elektriciteit. De vrijstellingen voor de industrie kosten onder het oude systeem tot €390 miljoen in 2021. Of het nieuwe systeem de belastingbetaler minder zal kosten is voorlopig koffiedik kijken, maar volgens onze schattingen loopt de kost vanaf 2022 op tot €451 miljoen door de zeer scherpe degressiviteit (met kortingen tot 98% voor gas en 99% voor elektriciteit ten opzichte van de tarieven voor gezinnen) en de uitbreiding van de vrijstellingen. Ook maakt een recente federale wetswijziging het mogelijk om lasten zoals **de groenestroom- en warmtekrachtcertificaten uit de stroomfactuur te halen** door ze te vervangen door een belasting op fossiele brandstoffen. Dit zou alvast een deel van de kunstmatige benadeling van elektriciteit goedmaken die de energietransitie vertraagt.

In Vlaanderen werden in 2022 de **Energiebeleidsovereenkomsten aangepast** en vernieuwd. De EBO geeft zo'n 350 grootste verbruikers toegang tot de compensatie voor indirecte emissiekosten, een lagere bijdrage op de energie voor gas, en de supercap. In ruil hoeven ze in feite enkel economisch rendabele energiebesparende maatregelen te nemen. Met de hervorming kunnen meer bedrijven een EBO afsluiten, wordt de lat voor 'rendabele' maatregelen verlaagd en moeten bedrijven ook

hun warmtevraag bekijken en delen. Maar de belangrijkste verandering, het opstellen van een klimaatroadmap, dreigt een maat voor niets te worden: scope 3-emissies worden niet bekeken en het plan wordt niet gepubliceerd. Zo blijft de EBO vooral een duur cadeau voor de industrie dat weinig uitstootreductie oplevert.

Duurzame langetermijnvisie gezocht

De Belgische industrie is niet gebaat bij een beperkte hervorming van enkele maatregelen of vrijblijvende randvoorwaarden bij een fossiel infuus. Een **grondige hertekening van het steunbeleid dringt zich op, vanuit een duidelijke, ambitieuze en duurzame langetermijnvisie**. Er is met andere woorden een breed gedragen Klimaatpact nodig - een eis die Greenpeace samen met Bond Beter Leefmilieu en Reset.Vlaanderen (toen nog Arbeid & Milieu) al in 2020 naar voren schoof in het rapport 'Van een defensief naar een offensief klimaatbeleid'.

Met de middelen die vrijkomen door het uitdelen van gratis ETS-rechten te vervangen door een performante koolstofgrensheffing (CBAM), door de overbodige compensatie voor indirecte emissiekosten af te schaffen, en door de perverse beloning van (fossiel) energieverbruik af te bouwen, kunnen we vervolgens **gericht investeren in echte uitstootreductie binnen een sociaal rechtvaardige transitie voor zowel gezinnen als de bedrijfswereld**.

INKOMSTEN UIT GRATIS EN OVERTOLLIGE UITSTOOTRECHTEN

© Greenpeace
TotalEnergies site, in de haven van Antwerpen.

Vooraf: Wat is het Europese Emissiehandelssysteem?

Het Europese Emissiehandelssysteem (ETS) plakt een **prijs op CO₂-uitstoot**, zodat bedrijven gestimuleerd worden om hun uitstoot in lijn te brengen met Europese klimaatdoelstellingen. Vanaf de start in 2005 valt de uitstoot van elektriciteitscentrales, energie-intensieve industrie en commerciële luchtvaart in de Europese Unie onder dit systeem. Samen zijn deze sectoren goed voor 45% van de Europese uitstoot. In Vlaanderen gaat het om een 200-tal installaties, in Wallonië om een 80-tal installaties. Sinds 2024 komt hier ook de scheepvaart bij, en vanaf 2027

zal het ETS 2 in werking treden voor de uitstoot van brandstof in gebouwen en wegtransport.

Het ETS werkt met een **cap and trade-systeem**. Er wordt voor ieder jaar een limiet (cap) bepaald voor de totale hoeveelheid broeikasgassen die Europees mogen worden uitgestoten. Die limiet wordt steeds verlaagd, zodat de uitstoot - in principe - jaar na jaar afneemt. Bedrijven onder het ETS moeten uitstootrechten inleveren overeenkomstig hun uitstoot dat jaar; die rechten kunnen ze aankopen op een veiling of van andere bedrijven met overschotten (trade). De inkomsten van die veiling worden verdeeld onder de lidstaten, die minstens 50% (en 100% sinds midden 2023, met uitzondering van de compensatie voor indirecte emissiekosten,

zie volgend deel) ervan moeten gebruiken om klimaatbeleid te financieren. In België wordt dat potje verder verdeeld over de gewesten, wat telkens aanleiding geeft tot jarenlang gebikkel over wie welk deel van de koek krijgt.

Het principe “de vervuiler betaalt” heeft echter zijn limieten. Ten eerste worden ook in de vierde handelsperiode of ‘ETS-fase’ (2021-2030) nog steeds grote hoeveelheden **gratis rechten** uitgedeeld. Overtollige rechten gaan niet verloren, maar kunnen worden verkocht of bijgehouden (voor toekomstige uitstoot of om later te verkopen aan een hogere prijs). Ten tweede kunnen bedrijven de kosten van hun ETS-uitstootrechten ook nog eens (deels, maar soms ook bovenmatig) doorrekenen aan hun klanten. De **zware industrie krijgt zo niet alleen een vrijgeleide om te blijven vervuilen**, maar bedrijven kunnen ook aan het systeem verdienen door overtollige uitstootrechten te verkopen of op te potten en/of de kosten door te rekenen.

Hoe werkt dit?

De toekenning van gratis rechten is zogezegd nodig om het risico van **koolstoflekkage** of *carbon leakage* tegen te gaan. Door te moeten betalen voor hun CO₂-uitstoot onder het ETS, zouden Europese bedrijven immers een nadeel hebben ten opzichte van bedrijven buiten Europa, waardoor ze geneigd kunnen zijn om hun productie te verhuizen. Daarom krijgen sectoren met een ‘risico op koolstoflekkage’ al sinds 2005 100% van hun uitstootrechten gratis. Andere sectoren krijgen vandaag nog steeds 30% gratis maar tegen 2030 zouden zij wel al hun uitstootrechten moeten aankopen, net zoals producenten van elektriciteit dat al sinds 2013 moeten doen.

Wat is het probleem?

De lijst van ‘bedreigde’ sectoren voor de vierde ETS-fase omvat nog altijd bijna de volledige industriële uitstoot (94% in de EU). Staan onder meer op de lijst: raffinage, staal, chemie, cement, kalk en glas. Sectoren die ook in België het leeuwendeel van de industriële uitstoot uitmaken. **In België worden er nog steeds** (met uitzondering van 2021) **meer uitstootrechten uitgedeeld dan de volledige industriële uitstoot.**

Een bedrijf kan namelijk méér gratis rechten ontvangen dan het nodig heeft voor zijn uitstoot (‘overallocatie’). Het krijgt met andere woorden **overtollige rechten**, die het kan oppotten voor

later gebruik of verkopen voor pure winst. Dit kan wanneer een bedrijf het beter doet dan de benchmark voor de sector (oftewel wanneer het behoort tot de 10% minst vervuilende bedrijven), of wanneer de uitstoot (tijdelijk) lager ligt dan de voorgaande jaren als gevolg van lagere productie (bijvoorbeeld in 2011-2012 in de nasleep van de financiële crisis, maar ook de voorbije jaren door corona en/of de energiecrisis). Sinds 2021 wordt wel rekening gehouden met het werkelijke productieniveau, maar slechts wanneer die meer dan 15% afwijkt van de historische productie. Overallocatie blijft dus nog steeds (beperkt) mogelijk.

Bedrijven kunnen door het systeem van de gratis uitstootrechten **drie keer aan de kassa** passeren:

1. De gratis rechten ondergraven het principe dat de vervuiler betaalt. Bedrijven **hoeven niet meer te betalen** voor de klimaatschade van hun uitstoot - terwijl die schade alsmaar hoger oploopt.
2. Sommige bedrijven krijgen een **overschot** aan uitstootrechten, dat ze kunnen verkopen of bijhouden voor later. Zo hoeven ze minder te investeren in het effectief verminderen van hun uitstoot.
3. Ook al kosten gratis rechten een bedrijf niets, het kan de waarde ervan nog steeds **doorrekenen aan zijn klanten**. Klanten betalen zo hogere productprijzen en vervuilende bedrijven cashen nogmaals.

Wat levert dit de Belgische industrie op?

De toekenning van gratis emissierechten is een **enorme subsidiëring van de vervuilende industrie**. Het aantal gratis uitstootrechten dat in ETS-fase 3 (2013-2020) werd uitgedeeld aan bedrijven in België, varieerde tussen 37,1 miljoen rechten in 2013 en 31,2 miljoen in 2020. Sinds de aanvang in 2021 van fase 4, waarbij minder bedrijven in aanmerking komen voor gratis rechten, gaat het nog steeds om 29 miljoen uitstootrechten. Aan de geldende koolstofprijs in het ETS per jaar kreeg de Belgische industrie dus een bedrag toegestopt dat oploopt van €164 miljoen in 2013 (gemiddelde prijs per ton CO₂: €4,5) tot **maar liefst €2,3 miljard in 2022** (gemiddelde prijs: €80,8).

Veel bedrijven kregen echter te veel uitstootrechten. Over de volledige derde fase kreeg de Belgische industrie in totaal meer

uitstootrechten dan de effectieve uitstoot. In fase 4 kwam er een einde aan dit structureel overschot, al is dit nog steeds het geval voor bepaalde sectoren zoals de staalsector. Over de gehele industriële sector bekeken, zonder de elektriciteitsproductie die geen gratis rechten meer ontving (zie volgend deel), werd tijdens fase 3 een **spaarpotje opgebouwd van 14,9 miljoen uitstootrechten**.

Sinds het begin van fase 4 in 2021 is niet meer alle industriële uitstoot gratis en moet er uit dat spaarpotje worden geput. Maar ook na twee jaar teren op de in fase 3 opgespaarde rechten, bleven er in 2023 nog steeds 5,16 miljoen eerder verkregen overtollige rechten over. Aan de CO₂-prijs van eind 2023 **vertegenwoordigt dit cumulatief surplus een spaarpotje van €400 miljoen** (koers op 29 december 2023: €77,25). Aan het huidige uitstootniveau dekt dit potje nog ongeveer voor twee jaar het deel van de uitstoot waarvoor geen gratis rechten zijn gegeven, zonder dat er extra rechten gekocht moeten worden. Pas vanaf 2025 (dus bijna halweg fase 4) zouden er netto uitstootrechten moeten worden aangekocht.

In 2021-22 schommelde de CO₂-prijs sterk door de impact van de energiecrisis: minder industriële productie door hogere energieprijzen, en dus minder vraag naar rechten om die industriële uitstoot te dekken (en meer bedrijven die rechten te koop hebben). Maar de waarde van de in die periode gebruikte, maar eerder gratis verkregen rechten, kan ook geschat worden op een **cadeau van €500 miljoen tot €1 miljard voor de vervuiler**. (We gaan er hierbij even van uit dat bedrijven geen extra uitstootrechten opkochten in jaren met een lage CO₂-prijs om die later duurder te kunnen verkopen.)

Hierbovenop komen nog de inkomsten uit het doorrekenen van gratis uitstootrechten aan de klanten. Het hoeft dus niet te verbazen dat de **industriële uitstoot in de praktijk amper daalde**, in tegenstelling tot de uitstoot in

de elektriciteitssector waar uitstootrechten wel een belangrijke kostenpost vormen.

Tot slot zijn deze bedragen niet enkel een extra inkomstenstroom voor de vervuilende industrie, maar betekenen ze ook een **collectieve verarming en definanciering van de energietransitie**. Al die gratis uitstootrechten kunnen immers niet geveild worden, waardoor overheden de inkomsten van die veiling mislopen. Aangezien 50% (tot zelfs 100%) van de ETS-inkomsten gebruikt moeten worden voor de financiering van klimaatbeleid, is dit een serieuze aderlating voor bijvoorbeeld renovatiepremies voor gezinnen of investeringen in openbaar vervoer.

Onderstaande tabel geeft de uitstoot en gratis rechten weer van de 20 grootste industriële uitstoters in België in 2022 (het laatste jaar waarvoor we over volledige cijfers beschikken). In de vierde fase wordt globaal gezien een einde gemaakt aan het uitdelen van overtollige uitstootrechten, maar dit is duidelijk nog niet het geval voor elk bedrijf.

Door de jaren heen **spant ArcelorMittal de kroon**: in 2022 kreeg het 3,5 miljoen overtollige uitstootrechten, dit is maar liefst 95% méér rechten dan de effectieve uitstoot. **Dit cadeau vertegenwoordigde eind 2023 een waarde van €276 miljoen**. Maar ook bij bedrijven waar het percentage gratis rechten lager ligt dan 100% van de reële uitstoot, vertegenwoordigt dit percentage nog steeds de **vervuilingskost die een bedrijf kan doorschuiven naar de samenleving**.

INSTALLATIE	SECTOR	GRATIS TOEGEKENDE RECHTEN	UITSTOOT (TON CO2EQ)	VERHOUDING GRATIS RECHTEN / UITSTOOT	WAARDE GRATIS RECHTEN (€)
1. ArcelorMittal Gent	Ijzer en staal	7 345 389	3 774 545	195%	567 431 300
2. BASF Antwerpen - 127	Chemie	3 639 645	2 745 504	133%	281 162 576
3. TotalEnergies Refinery Antwerp	Raffinaderijen	2 410 510	3 712 276	65%	186 211 897
4. Esso Raffinaderij	Raffinaderijen	1 452 174	1 919 317	76%	112 180 441
5. CCB Ciementerie Gaurain	Cement	963 982	1 065 180	90%	74 467 609
6. CBR Ciementerie Lixhe	Cement	924 773	961 293	96%	71 438 714
7. Holcim Ciementerie Obourg	Cement	747 955	755 095	99%	57 779 524
8. Yara Tertre	Chemie	621 641	627 310	99%	48 021 767
9. CBR Ciementerie Antoing	Cement	606 231	734 689	83%	46 831 345
10. TotalEnergies Olefins Antwerp	Chemie	539 419	622 025	87%	41 670 118
11. Usine d'Hermalle	Kalk	435 295	534 993	81%	33 626 539
12. INEOS Aromatics Belgium	Chemie	371 279	240 363	154%	28 681 303
13. Evonik Antwerpen	Chemie	331 253	479 200	69%	25 589 294
14. Air Liquide Large Industry VTE Jupiter 2	Chemie	320 572	333 851	96%	24 764 187
15. Carmeuse Four à chaux Aisemont	Kalk	320 134	453 522	71%	24 730 351
16. Usine de On	Kalk	289 504	372 729	78%	22 364 184
17. AGC Flat Glass Europe Verre plat Moustier	Glas	261 838	387 864	68%	20 226 985
18. Air Liquide Large Industry VTE Jupiter 1	Chemie	260 940	399 888	65%	20 157 615
19. Eurochem Antwerpen N.V. - Meststoffen*	Chemie	255 656	108 424	236%	19 749 426
20. Air Liquide Large Industry SMR-X	Chemie	234 084	202 018	116%	18 082 989

* De installatie van Eurochem kende een fors lagere uitstoot in 2022 vanwege een stillegging ten gevolge van de EU-sancties tegen de Russische eigenaar.

COMPENSATIE VOOR DOORGEREKENDE ETS-KOSTEN IN DE STROOMFACTUUR

Hoe werkt dit?

Ook de installaties in de elektriciteitssector, zoals gas- of kolencentrales, vallen onder het ETS. Sinds 2013 moeten bedrijven in deze sector hun uitstootrechten volledig zelf aankopen. Maar ze kunnen de kosten hiervan doorrekenen in de elektriciteitsfactuur. Voor ondernemingen die veel elektriciteit verbruiken kan deze 'indirecte emissiekost' een concurrentieel nadeel opleveren. De EU heeft hier een mouw aan willen passen door lidstaten toe te laten deze meerkost in de factuur te compenseren via de '**compensatie indirecte emissiekosten**' of CIE.

Deze compensatie bedraagt sinds 2019 **maximaal 75%** (de 'steunintensiteit') van de theoretisch opgelopen kosten voor het bedrijf. 'Theoretisch', want die kosten worden berekend door een schatting te maken van de uitstootrechten die nodig zijn om één megawattuur (MWh) elektriciteit te produceren (de 'emissiefactor'), dit te vermenigvuldigen met de prijs van die uitstootrechten, en deze indirecte CO₂-kost per megawattuur toe te passen op het stroomverbruik van het bedrijf. Vooral staalbedrijven en raffinaderijen (en in mindere mate de chemie) - die een groot deel van de Vlaamse industriële uitstoot uitmaken - profiteren hiervan. Cement, glas en kalk - die een belangrijk deel van de uitstoot in Wallonië veroorzaken - staan niet op de lijst van sectoren die hiervoor in aanmerking komen.

Vlaanderen maakt sinds 2013 enthousiast gebruik van deze regeling, het deelt al jaren de hoogst toegelaten steun uit en wil dit ook in de toekomst maximaal blijven doen. Ook Wallonië, dat pas in 2017 op de kar sprong, gebruikt een maximale berekening. In tegenstelling tot de

gratis emissierechten, die vooral een gemiste bron van inkomsten zijn die overheden zouden kunnen investeren in de transitie voor gezinnen, is deze compensatie een **rechtstreekse subsidie** aan vervuilende bedrijven. Het is bovendien een **regressieve** subsidie, want enkel grote stroomverbruikers kunnen er aanspraak op maken. De Vlaamse en Waalse overheden hebben hier **concrete hefboomen in handen om minder fossiele subsidies uit te delen** aan de grote vervuilers door minstens de compensatie conservatiever te berekenen, en liefst het gebruik van dit systeem volledig uit te faseren.

Wat is het probleem?

Wat opmerkelijk genoeg **ontbreekt in de berekening** van deze steun, is de **werkelijke mate van doorrekening** van de ETS-kosten door de stroomproducent. Met andere woorden, hoeveel van de ETS-rechten die hij heeft moeten aankopen, schuift hij daadwerkelijk door in de stroomfactuur van het bedrijf?

De Europese regelgeving legt enkel een plafond op van 75%, maar lidstaten mogen een lager percentage hanteren. Het Vlaamse en Waalse Gewest gebruiken echter altijd de maximaal toegestane steunintensiteit bij hun berekeningen. Mede door de sterke onderhandelingspositie van grote stroomafnemers kan de doorrekening in realiteit lager liggen dan 75%, waardoor hier een eerste risico op overcompensatie ingebakken zit.

Een tweede belangrijke oorzaak van **overcompensatie** is de **emissiefactor**. Tot 2020 werd die voor België mee bepaald door het hoge aandeel kolencentrales in Duitsland (0,76 ton CO₂/MWh voor de Centraal- en West-Europese

regio), terwijl de reële CO₂-intensiteit van de Belgische stroommix een stuk lager ligt door het aandeel kernenergie (minder dan 0,2 ton CO₂/MWh). Ook hier: lidstaten kunnen een lagere (lees: meer realistische) factor gebruiken, maar beide gewesten houden vast aan de maximale emissiefactor. Zo krijgen bedrijven structureel meer compensatie dan wanneer de werkelijke emissiefactor zou gebruikt zijn. Voor de periode vanaf 2021 heeft de Europese regelgeving voor België een specifieke emissiefactor voorgesteld van 0,36 ton CO₂/MWh. Hoewel dit al dubbel zo hoog is als de reële CO₂-intensiteit van onze stroommix, is de emissiefactor voor ons land na tussenkomst van de CREG toch nog hoger gelegd op 0,51 ton CO₂/MWh - **meer dan drie keer de reële CO₂-intensiteit** van 0,145 ton CO₂/MWh (2022).

Daarnaast produceren energie-intensieve bedrijven 35-40% van hun elektriciteitsverbruik gewoon zelf. **Ook deze zelfproductie ontbreekt in de berekening** voor de compensatie voor indirecte ETS-kosten, die vertrekt vanuit het productievolume van een bedrijf, en slechts bij uitzondering rekening houdt met het stroomverbruik of de werkelijke elektriciteitsfactuur.

Zo blijkt uit de Vlaamse energiebalans dat de raffinaderijen (TotalEnergies, ExxonMobil) meer stroom produceren dan ze verbruiken, en ook ArcelorMittal blijkt netto geen elektriciteit te moeten afnemen. Toch krijgen deze bedrijven subsidies voor indirecte ETS-kosten die ze zouden hebben bij de aankoop van hun stroom. Andere bedrijven produceren energie met een warmtekrachtkoppelinginstallatie (WKK), waarbij ze de warmte gebruiken in hun productieprocessen en de elektriciteit geheel of in grote mate op het net zetten.

Het is niet altijd mogelijk om na te gaan in welke mate de uitstoot van die eigen elektriciteitsproductie onder het ETS-systeem wordt losgekoppeld van de eigenlijke industriële uitstoot. Waar dit wel het geval is, wordt de uitstoot van de elektriciteitsproductie behandeld als die van andere elektriciteitsproducenten en moeten er uitstootrechten voor aangekocht worden. Maar waar die niet afzonderlijk van de industriële uitstoot wordt behandeld, is er een **ongelijke behandeling** van die elektriciteitsproductie aangezien de industriële producent hiervoor mogelijk gratis uitstootrechten krijgt - die elektriciteitsproducenten sinds 2013 niet meer krijgen. Daarnaast heeft een bedrijf in dat geval geen tot weinig indirecte ETS-kosten en ontvangt het daarvoor dus **onterechte compensatie**.

Tot slot ontvangt een nieuwe WKK-installatie voor een bepaalde periode

ook warmtekrachtcertificaten, die zoals de groenestroomcertificaten door de energieleveranciers moeten aangekocht en ingeleverd worden. In al deze gevallen is er dus sprake van een vorm van dubbele en dus onterechte subsidiëring.

De energietransitie ondersteunen door ze uit te stellen?

Niet alleen de berekening van de indirecte ETS-kosten is problematisch, **ook de financiering van deze (over)compensatie is bedenkelijk**. Vlaanderen put hiervoor immers al jaren uit het Klimaatfonds. Het Vlaamse deel van de inkomsten uit de ETS-veilingen wordt hierin gestort, maar niet minder dan 33% vloeit hierdoor terug naar de industrie. **De prijs die de vervuilende industrie betaalt voor zijn uitstoot** (en die al bijzonder laag ligt door alle gratis uitgedeelde uitstootrechten) **wordt dus voor een groot deel gebruikt om diezelfde vervuilers te vergoeden voor hun uitstoot**. In Wallonië komt de compensatie uit de algemene begroting en haalt ze dus strikt genomen geen middelen weg die verplicht moeten gebruikt worden om de klimaattransitie te bekostigen. Niettemin blijft het een betwistbare besteding van middelen die gericht zouden moeten worden ingezet voor de energietransitie.

Overmatig middelen voor de transitie spenderen aan het overeind houden van energie-intensieve industrie door de kost van hun indirecte uitstoot over te nemen, is ook elders in de EU een probleem. Uit het 'Scorebord voor staatssteun' van de Europese Commissie, dat verschillende vormen van staatssteun documenteert, blijkt dat in 2021, 64% van de voor milieubescherming gegeven staatssteun besteed werd aan het reduceren of compenseren van milieutaksen van energie-intensieve bedrijven. Anders gesteld: **twee derde van de staatssteun bedoeld om de energietransitie te steunen, wordt gespenseerd om die transitie net uit te stellen**.

Wat levert dit de Belgische industrie op?

In **Vlaanderen** vormde dit compensatiesysteem tijdens fase 3 van het ETS een groeiende geldstroom. In totaal ging er **voor de emissieperiode 2013-2020 €460 miljoen** aan compensatie voor indirecte emissiekosten naar de elektro-intensieve industrie. In fase 4 (vanaf emissiejaar 2021, uitkering van de compensatie vanaf 2022) werden de sectoren die beroep konden doen op deze compensatie ingeperkt, waardoor de steun **zakte** van €137 miljoen in 2020 naar €75 miljoen voor de uitstoot in 2021. Dit bedrag dreigt bij een stijgende CO₂-prijs echter

opnieuw te zullen stijgen, wat wordt bevestigd door de inschatting in de Vlaamse begroting van **€159 miljoen voor de uitstoot in 2023**.

Het **Waalse Gewest** daarentegen werkt met vastgelegde budgetten. Voor de emissiejaren 2017 en 2018 was telkens een budget voorzien van €7,5 miljoen, voor 2019 en 2020 €20 miljoen. Aangezien Wallonië pas vanaf emissiejaar 2017 compensatie uitkeert, bedraagt de **totale subsidie voor fase 3 €55 miljoen**. De nieuwe EU-regels voor fase 4 zorgden ook hier voor een vermindering van de steun: voor emissiejaar 2021 werd €14 miljoen uitgekeerd, maar door de stijgende CO2-prijs liep dit opnieuw op tot €30 miljoen voor 2022 en **€20 miljoen voor 2023**.

ArcelorMittal en de Ineos-groep verdienen het meest aan dit systeem (Bron: State aid transparency database; cijfers voor emissiejaar 2021, uitgekeerd in 2023; bedragen in euro):

ArcelorMittal	13 912 241
Inovyn (Ineos-groep)	11 042 210
Nyrstar	9 819 034
Aperam	8 105 203
TotalEnergies Refinery Antwerp	6 285 590

VRIJSTELLINGEN VOOR HEFFINGEN IN DE ENERGIEFACTUUR

© Greenpeace / Cristien Buysse
Chloorfabriek van Solvay in de haven van Antwerpen.

Hoe werkt dit?

Hierboven zagen we hoe de energie-intensieve industrie nog altijd een groot deel van de ETS-kosten gewoon terug krijgt - en dat sommige bedrijven zelfs meer gratis rechten of compensatie krijgen dan het ETS hen kost. Maar ook op hun energiefactuur krijgen de grootverbruikers stevige kortingen, zeker in vergelijking met gezinnen en kleine bedrijven.

Grootverbruikers betalen (veel) lagere energieprijzen dan gezinnen. Per eenheid

verbruikte energie (MWh) betaalt een gezin dubbel zoveel voor gas en tot 3 keer zoveel voor elektriciteit als de grootste energieverbruikers. In tegenstelling tot gezinnen zijn die grootverbruikers aangesloten op de transmissienetten voor stroom en gas, waardoor ze rechtstreeks een lagere prijs kunnen onderhandelen met de energieleveranciers. Bovendien is het een **politieke keuze** om deze bedrijven minder te laten betalen: ze krijgen een reeks kortingen en vrijstellingen die gezinnen en kmo's niet krijgen. Zo geniet de energie-intensieve industrie van **voordelen op elk onderdeel van de energiefactuur.**

Federale accijns op elektriciteit

Vanaf 1 januari 2022 zijn de verschillende federale heffingen op elektriciteit vervangen door één bijzondere accijns op elektriciteit (naast de eerdere gewone accijns en de bijdrage op de energie). Waar voorheen aparte heffingen bestonden voor de financiering van het sociaal energiefonds en de werking van de energieregulator CREG, of de ondersteuning van offshore energie, zijn die nu ondergebracht in één tarief. Dit vereenvoudigt de factuur en moet toelaten om sneller in te spelen op een sterk stijgende elektriciteitsprijs (zoals in 2022).

De berekening van de bijzondere accijns is **degressief**, waarbij grootverbruikers veel minder betalen per MWh. De grootste zakelijke verbruikers betalen op hun bovenste verbruiksschijf zelfs **95 keer minder accijns dan een gemiddeld huishouden**. De plafonnering van het bedrag dat de grootste verbruikers vroeger betaalden voor de federale bijdrage en de offshore toeslag is afgeschaft, maar de vrijstellingen voor bedrijven blijven behouden en zijn zelfs uitgebreid. Enerzijds is de **vrijstelling voor eigen productie** uit hernieuwbare bronnen of WKK uitgebreid naar de productie door derden zolang die tussen productie en verbruik niet via het net passeert (art. 429 §2 b) en d) Programmawet 27 december 2004). Anderzijds is het gewicht van de **vrijstelling voor de elektriciteit gebruikt in tal van industriële procedés** (zoals ijzer, staal en andere metalen, maar ook glas, cement en kalk) gevoelig toegenomen, aangezien die nu niet enkel geldt voor de bijdrage op de energie maar ook voor de bijzondere accijns (art. 429 §1 c) en d) Programmawet 2004).

Federale accijns op gas

Tegelijk met de federale bijdragen op elektriciteit werd ook die op gas (gebruikt als verwarmingsbrandstof) omgevormd naar een bijzondere accijns (de gewone accijns en de bijdrage op de energie bleven daarbij ongewijzigd). Ook deze bijzondere accijns is **degressief**, op de onderste 'niet-zakelijke' verbruiksschijf tot 20 000 MWh waarin de gezinnen vallen (gemiddeld verbruik 17 MWh) werd bijna vier keer meer accijns geheven dan op de bovenste schijf waarin de grootste industriële verbruikers vallen (tarieven bij de invoering van de bijzondere accijns op 1 januari 2022). Sindsdien werden de niet-zakelijke tarieven gevoelig opgetrokken, zodat **huishoudelijk gasverbruik intussen 54 keer zwaarder belast wordt dan de grootste industriële verbruikers** (tarieven van de bijzondere accijns per 1 april 2024). Voor de bijdrage op de energie betalen gezinnen bijna twee keer zo veel als bedrijven.

Daarenboven is er een **vrijstelling** voor de afname van gas voor gebruik in een warmtekrachtkoppeling (art. 429 §2 c) Programmawet 2004). Aangezien de daarmee geproduceerde elektriciteit ook vrijgesteld is van accijnzen wanneer die in een gesloten net verbruikt wordt (zie boven), kan hiermee dus de heffing van accijnzen op de afname van elektriciteit van het net vermeden worden. Tot slot wordt ook het gas vrijgesteld dat gebruikt wordt in **tal van industriële procedés** zoals de productie van ijzer, staal en andere metalen, maar ook glas, cement en kalk (art. 429 §1 b) en d) Programmawet 2004). Waar deze vrijstelling voorheen enkel gold voor de bijdrage op de energie, valt sinds de hervorming van 2022 ook de bijzondere accijns hieronder.

Vlaamse bijdrage groenestroom- en warmtekrachtcertificaten

Om de productie van groene energie te ondersteunen, worden al meer dan 20 jaar **certificaten** gebruikt. Producenten van groene stroom en installaties voor warmtekrachtkoppeling krijgen certificaten toegekend per eenheid opgewekte energie; energieleveranciers moeten een vastgelegd percentage certificaten kopen volgens de volumes stroom die ze verkopen (het 'quotumpercentage'). De kosten van die certificaten rekenen leveranciers door aan hun klanten (de eindgebruikers).

Maar waar bij kleine afnemers zoals gezinnen het quotumpercentage wordt toegepast op het volledige verbruik, geldt voor grote stroomverbruikers een **sterk degressieve korting**. De leverancier van die bedrijven hoeft met andere woorden minder groenestroom- (GSC) en warmtekrachtcertificaten (WKC) aan te kopen, waardoor de eindgebruiker uiteindelijk minder betaalt (naargelang de onderhandelingen over de factuur tussen leverancier en industriële afnemer). Zo betaalt de grootste verbruiker (1,5 GWh) ongeveer **18 keer minder dan een gemiddeld gezin voor GSC en ruim 5 keer minder voor WKC**.

In 2018 werd bovendien de '**supercap**' ingevoerd, waarmee de meest elektro-intensieve verbruikers hun bijdrage aan de certificaten voor groene stroom en warmtekrachtkoppeling (pas vanaf maart 2021) kunnen afkopen. In ruil storten ze een percentage (0,5% of 1% naargelang het type bedrijf) van hun bruto toegevoegde waarde aan het Vlaams Energiefonds. Voor bedrijven die zeer veel elektriciteit verbruiken, maar relatief weinig toegevoegde waarde creëren per eenheid elektriciteit, is dit uiteraard mooi meegenomen.

Waalse bijdrage groenestroomcertificaten

Ook het Waalse Gewest ondersteunt de uitbouw van hernieuwbare energie al jaren met een systeem van **groenestroomcertificaten**, waarbij verbruikers via hun leveranciers de aankoop van deze certificaten doorgerekend krijgen. Het heeft geen apart systeem voor de productie van stroom in installaties voor warmtekrachtkoppeling. Grote industriële elektriciteitsverbruikers krijgen ook hier een **korting**, die groeit naargelang hun stroomverbruik groter is. Het grootste verbruiksprofiel dat wij hieronder hanteren (1000 GWh, zie [datasheet](#)) betaalt **bijna 9 keer minder voor Waalse GSC dan een gemiddeld gezin**.

Wat is het probleem?

De manier waarop de bijdragen en facturen voor energie momenteel opgebouwd zijn, heeft twee belangrijke gevolgen. Ten eerste leiden de degressiviteit en vrijstellingen ertoe dat **gezinnen verhoudingsgewijs veel meer betalen voor hun energie dan de grootverbruikers** in de zware industrie. De cadeautjes [op vraag van de grote vervuilers](#) zuigen opnieuw middelen weg die anders gebruikt zouden kunnen worden om een veel grotere groep te ondersteunen in de energietransitie. Gezinnen en kmo's zijn zo slachtoffer van de steunspiraal waarmee België en onze buurlanden elkaar beconcurreren, met de aandeelhouders van de industrie als grote winnaar.

Ten tweede zijn de **lasten op elektriciteit voor zowel (grote) bedrijven als gezinnen nog steeds veel hoger dan die op fossiel gas**. Dit is een gevolg van de doorrekening in de elektriciteitsfactuur van de stijgende kosten voor de uitbouw van hernieuwbare energie en modernisering van de stroomnetten, essentieel voor de energietransitie die ook een uitstap uit fossiel gas vereist. Bovendien gaan [in 2025 de Vlaamse nettarieven](#) voor elektriciteit verder omhoog, terwijl die voor gas net dalen. Hierdoor dreigt de kloof tussen stroom- en gasprijzen nog te verbreden. Dit ontmoedigt niet alleen gezinnen, maar ook bedrijven om af te stappen van fossiel gas voor bijvoorbeeld hun verwarming. Zo wordt de **transitie richting efficiënte, hernieuwbare elektriciteit kunstmatig belemmerd**, en daalt onze uitstoot van broeikasgassen trager dan nodig.

Wat levert dit de Belgische industrie op?

Aangezien de bijdragen en heffingen in dit deel degressief zijn opgesteld, is het bedrag van de kortingen en vrijstellingen die grootverbruikers hiervoor krijgen **afhankelijk van hun energieverbruik**. Hoe meer elektriciteit of gas een bedrijf verbruikt, hoe hoger de korting oploopt. Daarbij is de hoogste verbruiksschijf vaak bijna volledig vrijgesteld.

Echter, **een precieze berekening per bedrijf valt op basis van de publiek beschikbare cijfers niet te maken**. Deze gegevens worden beschermd als 'commercieel gevoelige informatie', wat de transparantie verhindert. De berekening van het energieverbruik per bedrijf en dus de kortingen wordt verder bemoeilijkt door het feit dat dit eigenlijk per afnamepunt, en dus minstens per vestigingseenheid, moet gebeuren. Ook is het onduidelijk in welke mate eigen productie via WKK-centrales zelf rechtstreeks wordt afgenomen of dat die via het net passeert. Om deze redenen berekenen we de kortingen op basis van enkele 'fictieve' verbruikslocaties of sites, die een realistische benadering zijn van de grote industriële verbruikers.

Voor het **gasverbruik** werken we met vier fictieve sites die respectievelijk 6000 GWh, 2000 GWh, 1000 GWh en 400 GWh afnemen. Een studie van PwC uit 2016, gebaseerd op de energiefactuur van grote industriële verbruikers in België, en gebruikt door de [CREG](#), vond negen punten waar meer dan 1000 GWh gas werd afgenomen. De grootste verbruiker kocht 6000 GWh gas en het totale verbruik van de negen punten bedroeg 22 000 GWh. Uit de grafiek in die studie valt verder af te leiden dat 30-40 afnamepunten meer dan 400 GWh gas afnamen. De belangrijkste individuele bedrijfssites van de grootverbruikers zullen dus minstens aan dit profiel voldoen, waardoor onze schatting nog voorzichtig is.

Voor het **elektriciteitsverbruik** rekenen we met verbruikers van 1000 GWh, 300 GWh en 62,5 GWh. Dezelfde [PwC-studie](#) vond drie industriële elektriciteitsverbruikers met 1000-1500 GWh, 12 verbruikers boven 300 GWh (waaronder die drie superverbruikers) en 57 verbruikers tussen

62,5 en 300 GWh. Ook hier geven de gekozen profielen dus een goed beeld van de realiteit.

Federale accijns op elektriciteit

Aangezien de federale accijnzen pas recent zijn ingevoerd (1 januari 2022), zijn er **nog geen cijfers over de totale kostprijs** van dit nieuwe degressiviteitsmechanisme. In 2021, het laatste jaar onder het **vorige systeem** met kortingen en plafond op de federale bijdrage en de offshore toeslag, **kostte dit €309 miljoen** aan gemiste inkomsten. Daarbij komt nog de vrijstelling op de bijdrage op de energie waarvan zowat 60% van het stroomverbruik in de industrie geniet, of **€45 miljoen**.

Na de hervorming is niet alleen de bijdrage op de energie vrijgesteld voor de procedés in art. 429 §1 c) en d), maar ook de bijzondere accijns. Dit betekent dat **op ruim 60% van het industrieel stroomverbruik helemaal geen accijnzen meer worden betaald**. Aan het basistarief voor zakelijk verbruik (€14,21/MWh), plus de bijdrage op de energie (€1,9261/MWh), betekent dit **€386 miljoen** aan gemiste inkomsten. Gaan we uit van het accijnstarief dat gezinnen

op hun elektriciteit betalen, dan loopt dit cadeau voor de industrie zelfs op tot **€1,1 miljard**. Voor deze bedrijven betekent de hervorming dus een lastenverlaging, aangezien ze tot 2022 pas werden vrijgesteld boven het plafond van €250 000 (per verbruikslocatie).

De overige 40% van het stroomverbruik geniet van de degressiviteit op het accijnstarief. In de **datasheet** simuleren we de kostprijs hiervan voor onze drie verbruiksprofielen (1000 GWh, 300 GWh en 62,5 GWh).

Om de **totaalkost van de vrijstelling en degressiviteit** te berekenen, nemen we aan dat een groot deel van de grote verbruikers geniet van de vrijstelling, en de verbruikers die vallen onder de degressiviteit relatief kleinere volumes afnemen. Bij de kostprijs van de vrijstelling in art. 429 §1 c) en d) tellen we dus de kost op van een gemiddelde korting van 25% op de bijzondere accijns voor het resterend verbruik (dit komt overeen met een verbruik van ongeveer 25 GWh), voor een totale kost in 2022 van **€420 miljoen**. Vertrekken we vanuit het huishoudelijk tarief, dan bedraagt de totale kost niet minder dan €1,3 miljard.

Vrijgesteld verbruik (2022: 22 843 800 MWh) * (basistarief €14,21/MWh + bijdrage energie €1,9261/MWh)	368 609 841
Degressief verbruik (2022: 14 409 200 MWh) * basistarief €14,21/MWh * gemiddelde korting 25%	51 188 683
Totale kostprijs degressiviteit + vrijstelling tegenover zakelijk tarief (€)	419 798 524
Vrijgesteld verbruik (2022: 22 843 800 MWh) * (basistarief €47,48/MWh + bijdrage energie €1,9261/MWh)	1 128 623 067
Degressief verbruik (2022: 14 409 200 MWh) * basistarief €47,48/MWh * gemiddelde korting 25%	171 037 204
Totale kostprijs degressiviteit + vrijstelling tegenover huishoudelijk tarief (€)	1 299 660 271

Federale accijns op gas

Ook voor de hervormde accijns op gas is er **nog geen totaalcijfer gepubliceerd**. In 2021, het laatste jaar van het oude systeem was dit **€22,5 miljoen** voor de degressiviteit, de vrijstelling van de bijdrage op de energie voor het verbruik in WKK en industriële procedés kostte nog eens **€14 miljoen**.

De kost per **MWh is het hoogst voor het vrijgesteld verbruik van gas**. Voor niet-energetisch verbruik van gas in de industrie (2022: 9,5 TWh), en voor gas gebruikt in een WKK-installatie (gemiddelde voor 2020-22: 12,9 TWh; cijfers VL/WL/Bxl) is niet alleen het tarief van de bijzondere accijns effectief nul, ook de bijdrage op de energie (anders €0,54/MWh voor zakelijk en €0,9978/MWh voor niet-zakelijk) wordt kwijtgescholden. De kostprijs hiervan bedraagt respectievelijk **€15 miljoen voor de WKK en €11 miljoen voor het niet-energetisch gebruik in industriële procedés** wanneer we het basistarief voor zakelijk verbruik hanteren. Deze bedragen stijgen aanzienlijk tot

respectievelijk **€119 miljoen en €88 miljoen** bij een vergelijking met het tarief voor gezinnen.

In de datasheet simuleren we de kostprijs van de huidige korting op de **afname van gas als verwarmingsbrandstof** voor onze vier verbruiksprofielen (6000 GWh, 2000 GWh, 1000 GWh en 400 GWh).

Om de **totaalkost van de vrijstellingen en de degressiviteit** te berekenen, nemen we opnieuw aan dat een groot deel van de grote verbruikers geniet van de vrijstellingen voor WKK of industriële procedés, en de verbruikers die vallen onder de degressiviteit relatief kleinere volumes afnemen. Bij de kostprijs van de WKK-vrijstelling en de vrijstelling in art. 429 §1 b) en d), tellen we dus de kost op van een gemiddelde korting van 25% op de bijzondere accijns voor het resterend verbruik (dit komt overeen met een verbruik van 440 GWh), voor een totale kost in 2022 van **€31 miljoen**. Vertrekken we vanuit het huishoudelijk tarief, dan stijgt de totale kost tot **€259 miljoen**.

Vrijgesteld verbruik WKK (gem. 2020-22 ¹ : 12 891 333 MWh) * (basistarief €0,66/MWh + bijdrage op energie €0,54/MWh)	15 469 600
Vrijgesteld verbruik procedés (2022: 9 500 000 MWh) * (basistarief €0,66/MWh + bijdrage op energie €0,54/MWh)	11 406 000
Degressief verbruik (2022: 25 619 112 MWh) * basistarief €0,66/MWh * gemiddelde korting 25%	4 227 153
Totale kostprijs degressiviteit + vrijstellingen tegenover zakelijk tarief (€)	31 096 753
Vrijgesteld verbruik WKK (gem. 2020-22 ¹ : 12 891 333 MWh) * (basistarief €8,23/MWh + bijdrage op energie €0,9978/MWh)	118 958 646
Vrijgesteld verbruik procedés (2022: 9 500 000 MWh) * (basistarief €8,23/MWh + bijdrage op energie €0,9978/MWh)	87 710 239
Degressief verbruik (2022: 25 619 112 MWh) * basistarief €8,23/MWh * gemiddelde korting 25%	52 711 322
Totale kostprijs degressiviteit + vrijstellingen tegenover huishoudelijk tarief (€)	259 380 207

1 De laatste volledige cijfers voor WKK-gebruik voor elk gewest zijn die voor 2020, voor 2021-22 beschikken we niet over volledige cijfers. We hanteren dus een gemiddelde van de cijfers per gewest over de periode 2020-22.

Vlaamse bijdrage groenestroom- en warmtekrachtcertificaten

In de tabel hieronder berekenen we de kostprijs van de vrijstellingen voor onze drie verbruiksprofielen (1000 GWh, 300 GWh en 62,5 GWh) met de parameters voor 2022 (laatste volledige jaar). We gaan er hierbij even van uit dat deze bedrijven geen gebruik maken van de supercap. Daarnaast plaatsen we de totale kostprijs van de vrijstelling voor grote afnemers en de supercap (minus de bijdragen die in ruil aan het Energiefonds werden gestort), op basis van de meest recente cijfers van de VREG.

De **totale kostprijs van deze vrijstelling voor 2022 bedraagt ruim €283 miljoen**. Dit is op te splitsen in enerzijds de vrijstelling voor de grote afnemers (€163 miljoen), en anderzijds de vrijstelling voor bedrijven die gebruikmaken van de supercap (€125,5 miljoen) waarvan we nog de inkomsten voor het Energiefonds aftrekken (€5,5 miljoen). De **tarieven voor de supercap** bedroegen voorheen 0,5% en 4% van de bruto toegevoegde waarde, maar het hoogste tarief is vanaf 1 december 2023 teruggebracht tot slechts 1%. Mogelijks zullen in de toekomst meer bedrijven hiervan gebruik maken, aangezien in 2018-2022 enkel bedrijven deelnamen die aan de voorwaarden voldeden voor het lagere tarief van 0,5%.

Verbruik elektriciteit (MWh)	1 000 000	300 000	62 500	Vlaanderen: 38 922 000
Quotumpercentage GSC	21,50%	21,50%	21,50%	21,50%
Kostprijs GSC (€/MWh)	94,41	94,41	94,41	94,41
Bijdrage zonder vrijstelling (€)	20 298 150	6 089 445	1 268 634	790 044 594
Vrijgesteld verbruik (MWh)	927 930	241 930	42 930	12 625 000
Bijdrage na vrijstelling (€)	1 462 888	1 178 714	397 235	533 780 451
Korting	92,79%	80,64%	68,69%	
Kostprijs vrijstelling GSC (€)	18 835 262	4 910 731	871 400	256 264 144
Quotumpercentage WKC	11,20%	11,20%	11,20%	11,20%
Kostprijs WKC (€/MWh)	25,35	25,35	25,35	25,35
Bijdrage zonder vrijstelling (€)	2 839 200	851 760	177 450	110 507 342
Vrijgesteld verbruik (MWh)	806 430	211 430	30 180	11 529 000
Bijdrage na vrijstelling (€)	549 584	251 468	91 763	77 774 206
Korting	80,64%	70,48%	48,29%	
Kostprijs vrijstelling WKC (€)	2 289 616	600 292	85 687	32 733 137
Supercap-bijdragen Energiefonds	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	5 498 980
Totaal vrijstellingen GSC en WKC (€)	21 124 878	5 511 023	957 087	283 498 301

Waalse bijdrage groenestroomcertificaten

In zijn laatste jaarrapport over de markt in groenestroomcertificaten (2022) stelt het Waalse Gewest dat de totale kostprijs van deze subsidie aan de industriële grootverbruikers opliep tot **€114 miljoen**. De **grootste begunstigen** van deze korting zijn de **chemiesector** (€28 miljoen) en de **staalsector** (€25 miljoen).

In de tabel hieronder geven we de kostprijs van de vrijstelling voor onze drie verbruiksprofielen (1000 GWh, 300 GWh en 62,5 GWh) met de parameters voor 2022. De kostprijs (c) is het verschil tussen de theoretische bijdrage indien de bijdrage zou worden toegepast op het volledige verbruik (a) en de bijdrage die slechts betaald dient te worden na aftrek van het aantal vrijgestelde MWh (b). De kortingspercentages zijn vergelijkbaar met de Vlaamse (voor GSC die door hun hoger volume en prijs het zwaarst doorwegen), maar de totale subsidie voor elk van de drie profielen ligt in **Wallonië 10-20% hoger dan in Vlaanderen** door de relatief hoge prijs van de certificaten en het fors hogere quotumpercentage.

Verbruik elektriciteit (MWh)	1 000 000	300 000	62 500
Quotumpercentage GSC	39,33%	39,33%	39,33%
Kostprijs GSC (€/MWh)	66,54	66,54	66,54
Bijdrage zonder vrijstelling (€) (a)	26 170 182	7 851 055	1 635 636
Vrijgesteld verbruik (MWh)	886 250	256 250	43 125
Bijdrage na vrijstelling (€) (b)	2 976 858	1 144 945	507 047
Korting	88,63%	85,42%	69,00%
Kostprijs vrijstelling (€) (c)	23 193 324	6 706 109	1 128 589

Colofon

DE VERVUILER WORDT BETAALD

HOE GROTE VERVUILERS ONS MILJARDEN AAN BELASTINGGELD KOSTEN

Publicatiedatum: 17/05/2024

Auteurs: Mathieu Soete & Hans Lammerant

Grafische vormgeving: inextremis.be

Coverafbeelding: © Greenpeace - Het hart van TotalEnergies' activiteiten in België, in de haven van Antwerpen.

We danken Joeri Thijs (Greenpeace) en Yelter Bollen (Bond Beter Leefmilieu) voor hun gewaardeerde feedback. De auteurs nemen echter de verantwoordelijkheid op voor de inhoud in dit rapport.

© Greenpeace België 2024